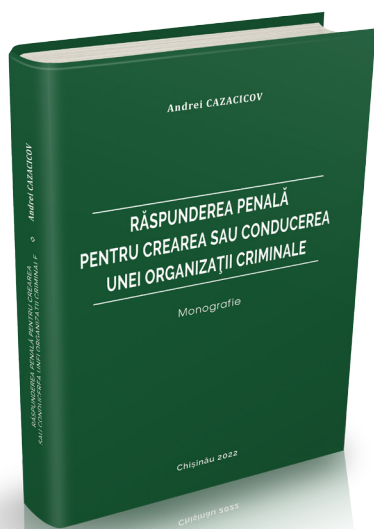

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU CREAREA SAU CONDUCEREA UNEI ORGANIZAȚII CRIMINALE. Monografie (autor: Andrei CAZACICOV, dr.)

Radion COJOCARU, dr., prof. univ.

Recenzie

Multiplele transformări politice, economice, sociale și culturale, care au însoțit și continuă să însoțească acest început de mileniu, au metamorfozat în mod radical fenomenul criminalității. Mai ales acest lucru este evident pentru statele tinere apărute pe vechiul continent după destrămarea U.R.S.S.-ului, printre care se înscrie și Republica Moldova. Asemenea flageluri sociale extrem de periculoase precum ar fi criminalitatea organizată și cea politică, traficul de droguri și traficul de persoane, fenomenul corupției suprapus de deturnările de fonduri și fraudele bancare pun impedimente serioase parcursului european al Republicii Moldova. Fără doar și poate că aceste activități infracționale de rezonanță sunt realizate de către grupări organizate criminale, cu structuri și ierarhizări complexe, infiltrate deseori în structurile statale.

Vulnerabilitatea instituțiilor de stat, lipsa pe alocuri a voinței politice în direcția consolidă-

rii valorilor democratice, instabilitatea politică și dificila perioadă de tranziție în care ne aflăm deja cronic se enumeră printre factorii care generează criminalitatea organizată. Pe de o parte, asistăm la schimbări calitative de proporții ale activităților infracționale practicate de grupuri criminale, care sunt adaptate continuu la procesele de globalizare; pe de altă parte, sunt evidente schimbările cantitative în structurarea și ierarhizarea entităților criminale care funcționează pe principii complexe de organizare. În același timp, marile beneficii pe care le aduce progresul socio-tehnologic întregii omeniri de multe ori sunt folosite la scară largă de către grupările criminale organizate, infiltrate practic în toate domeniile de activitate umană. Prin urmare, fenomenul crimei organizate capătă un avânt viguros, afectând relațiile sociale din toate domeniile vieții cotidiene. Mai mult decât atât, practica judiciară actuală demonstrează o tendință alarmantă de proliferare a fenomenului criminalității organizate, majorând substanțial pericolozitatea infracțiunilor comise și a daunelor aduse intereselor sociale.

Caracterul complex al activităților infracționale, suprapus de rafinamentul criminalilor care acționează în mod organizat, ridică problema actualizării continue a adaptării măsurilor destinate prevenirii acestui fenomen monstruos, inclusiv a măsurilor juridice, la noile realități și tendințe evoluționiste. Din atare considerente, criminalitatea organizată constituie un domeniu predilect de studiu nu doar pentru știința dreptului penal, ci și pentru alte științe cu care se află la interferență, precum ar fi: criminalistica, criminologia, activitatea de investigații, dreptul execuțional-

penal etc. Este de menționat că contracararea, mai ales prin mijloace de drept penal, a infracțiunilor comise în grupuri organizate este un obiectiv ineluctabil în lupta contra criminalității contemporane. Or, organizarea persoanelor în scopuri criminale reprezintă sorginta unei game largi de infracțiuni, prevenirea eficientă a căroră stă cu prioritate în atenția dreptului penal. Mai mult, la baza prevenirii criminalității organizate ar trebui să stea un cadru normativ, inclusiv cu caracter penal, bine ajustat la standardele internaționale și la realitățile timpului, astfel încât să fie susceptibil de a oferi oricărui cetățean un plus de garanție că nu va deveni victimă a unei infracțiuni comise de entități criminale organizate. Însă atunci când se întâmplă acest lucru, statul prin organele abilitate trebuie să reacționeze prompt, inclusiv în direcția pedepsirii infractorului care perseverează pe căi infracționale. Acest lucru va deveni posibil doar atunci când norma incriminatoare va corespunde standardelor de calitate inerente principiului legalității incriminării, înscris la art. 7 din CEDO, iar pedeapsa aplicată va fi susceptibilă să-și realizeze scopurile prescrise de art. 61, alin. (2) C. pen., și anume „[...] restabilirea echității sociale, corectarea și resocializarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane”.

În cadrul acestui studiu monografic, ghidându-se în mare parte de rațiunile susmenționate, autorul, prin prisma metodelor de cercetare specifice științei dreptului penal, și-a propus să examineze problemele răspunderii penale ale infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale prevăzute de art. 284 C. pen. Perseverând în această nobilă intenție, autorul a încercat, printr-o documentare întemeiată și argumentări elocvente, să reactualizeze fundamentele științifice de prevenire a criminalității organizate prin intermediul normelor de drept penal. Reușita acestei „încercări” rămâne a fi apreciată în mod critic de către cititor, însă demersul științific al autorului a constatat în prezentarea propriilor

raționamente asupra problematicii cercetate. Mai ales acest lucru este valabil în efortul și perseverența autorului de perfecționare a cadrului normativ, chiar cu riscul admiterii unor greșeli conceptuale, care, după cum se știe, sunt inerente oricărui domeniu al preocupărilor umane.

Monografia întruchipează o viziune integrativă asupra răspunderii penale pentru crearea sau conducerea unei organizații criminale și denotă o interferență laconică între teoria interpretării juridice și practica aplicării normei penale incriminatorii de la art. 284 C. pen. al Republicii Moldova. Acest lucru rezultă în mod indubitabil din cuprinsul lucrării, care a fost întocmit în baza unui plan judicios conceput, fapt ce a permis studiul exegetic al infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale de la premise generale la cele speciale.

În Capitolul I al lucrării, intitulat *Abordări doctrinare vizând răspunderea penală pentru crearea sau conducerea unei organizații criminale*, autorul, în baza unei documentări laborioase, a examinat stadiul actual al cunoașterii în materia infracțiunii ce constituie obiectul de preocupare al cărții. Nefiind o misiune deloc ușoară, realizarea acestor abordări a inclus definirea și ordonarea logică a conceptelor fundamentale, analiza critică a bibliografiei, prezentarea, descrierea și interpretarea datelor din literatura de specialitate autohtonă și cea străină. În același context, au fost analizate cu lux de amănunte publicațiile științifice lansate pe marginea subiectului de-a lungul timpului (tratamente, manuale și cursuri universitare, monografii, articole și materiale ale conferințelor și altor manifestări științifice etc.). Este de menționat că o atenție deosebită autorul a acordat-o rezultatelor științifice obținute în literatura de specialitate străină, studiind reperele conceptuale ale subiectului prin prisma doctrinelor penale din România, Federația Rusă, Ucraina, Marea Britanie etc. Fără doar și poate că demersul autorului dedicat examinării lucrărilor științifice publicate la tema infracționalității organizate este în măsură să evidențieze ne-

cesitatea studiului și utilitatea acestuia întru suplinirea „spațiilor albe”, neexplorate până în prezent.

Capitolul II al lucrării, intitulat *Considerațiuni generale privind infracțiunea de creare sau conducere a unei organizații criminale*, este dedicat, în prim-plan, analizei evoluției istorice de incriminare a faptei de creare sau conducere a unei organizații criminale în legislația penală a Republicii Moldova. Utilizând metoda istorică de cercetare, această parte a lucrării constă dintr-un studiu retrospectiv asupra normei incriminatorii, reflectând tendințele evoluționiste de consolidare a cadrului incriminator prin prisma căruia se realizează în prezent politica penală de prevenire a criminalității organizate. Acest demers științific reflectă interpretarea istorică a legii penale, care în esență reprezintă un procedeu logic, prin care semnele constitutive ale infracțiunii de creare sau organizare a unei organizații criminale pot fi deduse din analiza datelor care au precedat și au contribuit la elaborarea normei incriminatorii definite la art. 284 C. pen.

În același cadru al lucrării, autorul a abordat din punct de vedere conceptual noțiunile de „grup criminal organizat” și de „organizație criminală”. Este o examinare firească pentru o lucrare în care se pretinde de a fi cercetată științific infracțiunea de creare sau conducere a unei organizații criminale. Clarificarea acestor două noțiuni, care în esență sunt două forme distincte ale participației penale, reprezintă un start absolut necesar pentru întregirea conținutului științific al lucrării și respectarea pe această cale a ordinii logice de cercetare a domeniului de referință. Utilizând metoda analizei critice, autorul de bună seamă a ajuns la concluzia că respectivele noțiuni nu corespund pe deplin standardelor internaționale existente în domeniu, mai ales a celor prevăzute de Convenția onusiană din 15.11.2000. Mai mult decât atât, noțiunea de „grup criminal organizat” de la art. 46 C. pen. a fost trecută cu abilitate de autor prin filtrul de expertizare a calității legii penale, astfel încât să fie exclus orice arbitrar din partea autorităților la aplicarea normei. În plus,

înseși practicienii reclamă problema calității formulării art. 46 C. pen., solicitându-se criterii legale suplimentare care ar reflecta esența acestei noțiuni. Plecând de la aceste premise deloc negliabile, autorul a reușit prin argumente elocvente și bine fundamentate științific să propună reformatarea noțiunilor de „grup criminal organizat” și de „organizație criminală”, astfel încât legiuitorul să le ofere un plus de claritate, iar prevenirea criminalității organizate să fie strict dimensionată la realitățile zilei.

Cel de al treilea Capitol al lucrării *Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de creare sau conducere a unei organizații criminale* este dedicat abordării infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale prin prisma legislațiilor penale ale altor state. Procesul de globalizare, îmbinat de aspirațiile de integrare a Republicii Moldova la U.E. face necesară studierea normelor și entităților juridice interne, inclusiv prin prisma metodei comparative de studiere a dreptului. Este și firesc acest lucru, întrucât pe lângă funcția cognitivă pe care o exercită dreptul penal comparat, acesta mai îndeplinește și alte funcții importante pentru dezvoltarea sistemelor de drept, și anume funcția normativă, funcția științifică și funcția de unificare a legislațiilor.

Cu referință strică la acest cadru al lucrării, este vădită constatarea că studiul de drept comparat al infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale este unul de anvergură, bazat pe o activitate de cercetare profundă realizată de autor. Acest lucru rezultă din faptul că cercetătorul nu s-a limitat doar la studierea selectivă a legislațiilor penale care într-o măsură oarecare sunt înrudite cu sistemul de drept intern. Astfel, au fost examinate, prin metode științifice specifice dreptului penal, legislațiile penale a circa 30 de state care aparțin unor sisteme diferite de drept, începând cu sistemul de drept romano-german (România, Ucraina, Rusia, Franța, Italia etc.) și anglo-saxon (Anglia, SUA, Canada, India ș.a.) și încheind cu sistemele de drept religioase și tradiționale (Iran, Sudan, China, Japonia etc.). Mai mult decât

atât, concluziile desprinse din această implicare științifică au fost utilizate cu maximă abilitate de către autor la fundamentarea propriilor vițiuni în rezolvarea problemei perfecționării sediului normativ național dedicat incriminării și pedepsirii infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale. Este indubitabil că valoarea științifică a acestor concluzii ar fi avut de suferit, dacă acestea ar fi fost concepute doar prin prisma studierii izolate a infracțiunii incriminate la art. 284 C. pen. Prin urmare, analiza comparativă și diacronică a infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale aduce o fermă convingere asupra originalității ideilor diseminate, obținute din surse normative originale, trecute cu ingeniozitate prin concepția personală a autorului.

În cel de IV-lea Capitol, cu titlul *Analiza juridico-penală a infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale*, aplicându-se metoda analizei juridico-penale, ca metodă clasică în baza căreia se face studiul penal al infracțiunii, au fost interpretate semnele (sub-elementele) obiective și subiective ce formează conținutul juridic al infracțiunii incriminate la art. 284 C. pen. Anume în acest cadru al lucrării, ideea călăuzitoare a studiului, focalizată cu atâta grijă în capitolele precedente, își găsește o valorificare finală. În afară de explicațiile teoretice bine argumentate, studiul juridico-penal al infracțiunii este împletit armonios cu elemente de practică judiciară națională și internațională, fapt ce oferă lucrării un plus de valoare teoretico-practică. Este notabilă acuratețea de exprimare a autorului în baza căreia ideile, opiniile, constărilor și concluziile sunt formulate într-o manieră accesibilă pentru cititor, mai cu seamă pentru cel ce posedă cunoștințe specializate în domeniu.

Conținutul juridic al infracțiunii, așa cum este stabilit în norma incriminatoare, nu este altceva decât „tiparul” sau „modelul abstract” al infracțiunii. Pentru aplicarea pedepsei penale este necesară săvârșirea unei fapte care să se încadreze cu perfecțiune în acest tipar, adică să corespundă exact modelului legal și

să îndeplinească toate semnele obiective și subiective cerute de lege pentru existența infracțiunii respective. Prin aceasta se explică insistența autorului în examinarea detaliată a semnelor ce caracterizează componența de infracțiune descrisă la art. 284 C. pen. Totodată, încadrarea juridică a unei fapte ca infracțiune nu se poate face decât în strânsă conformitate cu legea. Aplicând legea penală la cazurile concrete, principala misiune a organelor de drept în raport cu principiul legalității este cel de a determina cu exactitate încadrarea juridică a faptei supuse judecării, operație ce presupune raportarea faptei reținute la toate dispozițiile legale cu caracter penal ce ar servi la o corectă determinare juridică a acesteia. În cadrul acestei operații, organul de aplicare a normei de drept are o dublă obligație: pe de o parte, de a ține seama de toate elementele și semnele incriminării legale, iar, pe de altă parte, de a nu putea adăuga sau modifica niciunul din aceste semne. Plecând de la premisele menționate, bine cunoscute de specialiștii din materie penală, autorul a reușit să pună la îndemâna cititorului un instrumentar de calitate pe baza căruia pot fi interpretate elementele și cerințele conținutului juridic al infracțiunii prevăzute la art. 284 C. pen. Acest lucru ne îndreptățește să susținem că lucrarea supusă recenzării constituie un adevărat îndrumar metodico-științific, de care practicienii se pot ghida la încadrarea juridică a infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale.

Cercetarea monografică se finalizează cu Capitolul V *Aspecte delimitative și regimul sancționator al infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale*. În acest compartiment al lucrării sunt nuanțate criteriile delimitative ale infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale de alte infracțiuni similare, precum ar fi banditismul (art. 283 C. pen.), organizarea unei formațiuni paramilitare ilegale sau participarea la ea (art. 282 C. pen.), dezordini de masă (art. 283 C. pen.), acțiuni care dezorganizează activitatea penitenciarelor (art. 286 C. pen.), rebeliunea armată (art. 340 C. pen.).

Cunoașterea criteriilor delimitative și aplicarea practică a acestora asigură premisele unei încadrări juridice metodice corecte a acțiunilor persoanelor antrenate în asemenea activități criminale, aspect care fost luat în considerație și valorificat la maximum de către autor.

Într-o subdiviziune aparte a lucrării, autorul a supus examinării regimul sancționator al infracțiunii de creare sau conducere a unei organizații criminale prin prisma analizei critice a sancțiunii prevăzute la art. 284 C. pen. În acest curs de idei, cititorului i-au fost furnizate raționamente judicioase în privința regimului punitiv al normei sus-menționate, privit prin prisma practicilor altor state ale lumii și standardelor internaționale.

Efortul meritos depus de către autor la realizarea prezentului studiu s-a materializat în mai multe rezultate științifice, pe care le considerăm ca fiind deosebit de valoroase pentru dezvoltarea doctrinei și a practicii judiciare, printre care menționăm: evaluarea semnelor obiective și subiective ale creării sau conducerii unei organizații criminale în unison cu principiul legalității incriminării, inclusiv a standardelor care rezultă din jurisprudența CtEDO; identificarea curenților existente în norma penală prevăzută la art. 284 C. pen. și fundamentarea căilor de excludere a acestora, inclusiv prin reformularea definițiilor de „grup criminal organizat” și „organizație criminală” în lumina standardelor internaționale; argumentarea unor soluții practice care ar optimiza legalitatea în domeniul aplicării normei de la art. 284 C. pen.; formularea propunerilor de lege ferenda întru perfectarea cadrului normativ incriminator în materia cercetată etc.

Aceste și alte rezultate științifice sunt puse la îndemâna cititorului care în modul cel

mai obiectiv posibil va aprecia valoarea lor pentru studiul exegetic al dreptului penal, fiind totodată lăsat liber să-și formeze propria opinie, având la dispoziție compilația materialului necesar. Cu siguranță că acest studiu monografic va constitui un punct de plecare, un mijloc de stârnire a discuțiilor și un motiv în plus pentru dialectică, progresul fiind obținut doar la cumularea efortului celor implicați în sacrul proces al cunoașterii.

O apreciere aparate o merită elaborarea, la finalul monografiei, a unei liste cu expresii latinești utilizate în domeniul dreptului. Fiind un practician din domeniul jurisprudenței, autorul a studiat asiduu, pe parcursul mai multor ani ai activității profesionale, doctrina de specialitate, acumulând în rezultat o formidabilă colecție de cuvinte, expresii, locuțiuni și adagii în limba latină. Acestea din urmă împânzesc adeseori discursuri juridice folosite, de regulă, pentru consolidarea anumitor poziții. Înțelegerea corectă a adagiilor uzuale din dreptul roman este legată indisolubil de înțelegerea contextului în care sunt utilizate. Din atare considerente autorul a înțeles ca la sfârșitul lucrării să publice un glosar care să conțină corespondentul acestor adagii în limba română. De menționat că explicațiile aduse acestor termene vizează eminentemente accepțiunea diseminată de autor, dedusă din spețe sau lucrări concrete.

În cele din urmă, dragă cititor, conchidem că monografia reprezintă un studiu științific amplu asupra unui subiect de maximă actualitate a dreptului penal, are un caracter teoretico-aplicativ bine pronunțat, iar concluziile, constatările și opiniile promovate sunt fundamentate științific, înscriindu-se cu perfecțiune în procesul evolutiv al științelor penale.